

Uppdaterad 6 feb 2007 00:50

"Tendentiöst bruk av forskning vanligt i politiken"

Det har blivit ett honnørsord att politik ska vara kunskapsbaserad. Det kräver i sin tur att forskare för ut sina resultat i samhällsdebatten och att politikerna utnyttjar detta kunskapsunderlag på ett riktigt sätt.

I en artikel på DN Debatt (2/1) tog jag upp det missbruk av särskilt samhällsvetenskaplig forskning som ofta förekommer i den politiska debatten. Det vanligaste exemplet är att man använder resultat från enstaka studier som passar de egna värderingarna i stället för att ta hänsyn till det samlade forskningsläget. Jag diskuterade också hur risken för politiska påhopp får forskare att vända sig från samhällsdebatten.

Flera kommentarer till min artikel har fokuserat på samhällsvetarnas, särskilt ekonomernas, deltagande i debatten. Det gäller till exempel Olof Ruins inlägg på denna sida (30/1). Han menar att forskare som tillför kunskap i politiskt känsliga frågor måste tåla att få sin trovärdighet ifrågasatt. Eftersom jag valt att i hög grad delta i samhällsdebatten, delar jag uppenbarligen denna värdering om hur forskare bör agera. Men det hindrar inte att en låg kvalitet på samhällsdebatten ändå de facto får till effekt att färre forskare engagerar sig i denna.

Samtidigt finns det naturligtvis, som Ruin påpekar, också andra skäl till att forskare deltar allt mindre i debatten. En orsak är forskningens specialisering. En annan är kraven på internationell publicering.

Specialisering och internationalisering har gått längre inom nationalekonomisk forskning än en del andra samhällsvetenskaper. Fördelarna är uppenbara. Större metodkunskap, framför allt i statistisk analys, har gett helt nya forskningsmöjligheter. Betoningen på vetenskaplig publicering i ledande internationella tidskrifter har kraftigt höjt ambitionsnivån.

Men samtidigt riskerar fokuseringen på metodkunskaper att tränga undan det genuina intresset för de grundläggande samhällsproblemen. Assar Lindbeck har vid något tillfälle uttryckt detta som att "vi nationalekonomer borde komplettera alla specialkurser i forskarutbildningen med en kurs också i nationalekonomi". Och det finns helt klart forskare som är mer intresserade av i vilka vetenskapliga tidskrifter deras forskningsresultat publiceras än av forskningsresultaten i sig.

Ett annat skäl till att ekonomer syns mindre nu än för 10-15 år sedan är att ekonomin fungerar mycket bättre, delvis därför att våra råd om bland annat skatte- och pensionsreformer, självständig riksbank och finanspolitisk disciplin följts. Vidare anställer till exempel finansdepartementet, Konjunkturinstitutet och Riksbanken många fler forskarutbildade ekonomer än tidigare. Kunskap om ekonomisk forskning tillförs därför den politiska beslutsprocessen den vägen i mycket högre grad än förr.

Frågan om i vilken utsträckning forskare bör delta i samhällsdebatten är viktig. Men det är förmodligen ännu viktigare hur forskningen används i debatten. Det har förstås inte att göra med enskilda forskares upplevelser av sitt engagemang utan ytterst med demokratins sätt att fungera. Om forskning används på ett missvisande sätt, blir kunskapsunderlaget för de politiska besluten sämre och därmed också besluten.

Självklart är det alltid frestande att legitimera ideologiska ståndpunkter genom att leta efter "politiskt korrekta" forskningsresultat. Men det finns inte några skäl till en överslätande attityd, utan man bör göra allt som går för att forskningen ska utnyttjas på bästa sätt i den politiska debatten. Det var därför jag efterlyste en principiell diskussion inom organisationer och politiska partier om hur de i sin opinionsbildning bör förhålla sig till den kunskap som forskningen har att erbjuda.

Tyvärr är en tendentiös användning av forskningsresultat allmänt accepterad i den politiska kulturen. Det är därför svårt att få till stånd en etisk debatt med politiker och organisationsföreträdare. Kanske borde forskarsamhället självt i högre grad bidra till en sådan genom att i en eller annan form göra återkommande granskningar av hur forskning används i politiken. Genom att lyfta fram både goda och dåliga exempel skulle ett sådant initiativ kunna hjälpa till att höja nivån på samhällsdebatten.

Lars Calmfors

Professor i internationell ekonomi, Stockholms universitet